

**Escoles que eduquen en la diversitat com a eina formadora interdisciplinària
de futurs mestres**

La formació de mestres i l'Aprenentatge Servei en una escola d'educació especial

Fuentes Loss, Mariana

Universitat Internacional de Catalunya

Facultat de Ciències de l'Educació

C/Josep Trueta, s/n

(Hospital General de Catalunya)

08195 Sant Cugat del Vallès

mfuentes@uic.es

Graell Martín, Mariona

Universitat Internacional de Catalunya

Facultat de Ciències de l'Educació

C/Josep Trueta, s/n

(Hospital General de Catalunya)

08195 Sant Cugat del Vallès

mgraell@uic.es

Albareda Tiana, Sílvia

Universitat Internacional de Catalunya

Facultat de Ciències de l'Educació

MÉS ENLLÀ DE LES COMPETÈNCIES: NOUS REPTES EN LA SOCIETAT DIGITAL

C/Josep Trueta, s/n

(Hospital General de Catalunya)

08195 Sant Cugat del Vallès

salbareda@uic.es

1. RESUM:

L'experiència d'ApS presentada realitza un servei a una escola d'educació especial promovent la responsabilitat pedagògica en estudiants dels graus d'educació infantil i primària de diverses assignatures i cursos de la Universitat Internacional de Catalunya. Tant l'acció com la reflexió de l'experiència es fa conjunta però els aprenentatges es promouen des de diferents assignatures. Els estudiants, l'escola, i les assignatures implicades van sortir beneficiats tan personal com professionalment.

2. ABSTRACT:

An experience of Service-Learning, featured to develop a service to a special education school that promotes the pedagogical responsibility in students of Preschool Education and Primary Education that follow different courses and subjects is presented. Both the action and reflection on the experience take place jointly, but the learnings are promoted through the different subjects. The students, the school and the subjects were benefited, both personally and professionally.

3. PARAULES CLAU: 4-6

Diversitat, aprenentatge servei, reflexió, formació de mestres, interdisciplinarietat

4. KEYWORDS: 4-6

Diversity, Service-Learning, reflection, teacher training, interdisciplinarity

5. DESENVOLUPAMENT:

INTRODUCCIÓ

Aquesta experiència pretén mostrar com els estudiants de tercer i quart curs dels graus d'educació infantil i primària de la Universitat Internacional de Catalunya aprenen competències de titulació mitjançant la realització d'un servei a una escola d'educació especial, treballant 2 temàtiques específiques: l'ApS en l'àmbit universitari i l'atenció a la diversitat.

Entenem que l'ApS és una proposta educativa que relaciona els aprenentatges curriculars amb el servei a la comunitat articulada en un sol projecte (Knapp i Bradley, 2010; Puig, et al., 2006; Jacoby, 1996). Aquest servei parteix d'una necessitat real del context d'intervenció a la que es dona resposta. Per la seva banda, educar en la diversitat “significa ejercer los principios de igualdad y equidad a los que todo ser humano tiene derecho, lo que conlleva desarrollar unas estrategias de enseñanza-aprendizaje que personalicen la enseñanza en un marco y dinámica de trabajo para todos” (Arnaiz, 2005, p. 53).

Els estudiants desenvolupen la capacitat d'atenció a la diversitat que és requisit imprescindible en la formació de mestres. Aquesta experiència permet donar major perspectiva dels valors i les competències necessàries per assolir una escola i una societat inclusiva. Ambdós conceptes –ApS i atenció a la diversitat- posats a la pràctica proporcionen als estudiants major coneixement de la tasca docent a desenvolupar. El projecte d'ApS es va desenvolupar al primer semestre del curs 2017-18.

Per poder realitzar l'experiència, els estudiants van passar una entrevista prèvia per diferent professorat amb l'objectiu de valorar en quin punt han desenvolupat la competència en responsabilitat pedagògica, és a dir: “tenir els coneixements i les habilitats pedagògiques per crear un entorn d'aprenentatge segur, per a tota una classe o per a un grup, però també per a alumnes individuals, amb la possibilitat que els infants es

MÉS ENLLÀ DE LES COMPETÈNCIES: NOUS REPTES EN LA SOCIETAT DIGITAL

puguin convertir en adults responsables i autònoms". Aquesta entrevista permetia seleccionar els estudiants més aptes per poder desenvolupar l'experiència en qüestions de implicació i consciència dels efectes de les seves accions.

L'experiència proposada fomenta la reflexió sobre la seva pròpia acció educativa a la realitat, mitjançant els aprenentatges que treballen a les assignatures que cursen; la Menció d'Educació Especial; la Menció d'Educació Física (ambdós de 4rt curs) i; l'assignatura d'ensenyament i aprenentatge de les ciències experimentals III (3r curs). Tots conjuntament viuen una experiència de servei, posant en joc les seves competències com a mestre. Amb el temari que es concreta en les tres assignatures del grau d'educació infantil i primària es dona resposta conceptual a les demandes de l'escola. Els estudiants de la universitat, a partir de les seves accions apliquen aquests continguts amb els alumnes amb necessitats específiques de suport educatiu. D'aquesta manera s'apliquen els sabers de l'aula universitària a les sessions que els proposa l'escola. Aquesta reconeix unes necessitats d'acompanyament pels estudiants d'Educació en un hort urbà dintre d'un espai municipal. L'escola s'encarrega de la cura de l'hort municipal, compartida amb 2 escoles més. En aquest espai no només es troba l'hort sinó que hi ha una secció per poder treballar la psicomotricitat específicament, és per això que l'escola necessita dels coneixements en ciències experimentals i psicomotricitat. D'aquesta manera aprofiten pedagògicament el temps que inverteixen a l'hort. Les alumnes de la Menció d'Educació Especial, per la seva part, col·laboren en les tasques relatives a tots dos entorns.

A la Figura 1. Es mostra la relació entre les assignatures i serveis realitzats.

INSTRUMENTS:

Els instruments de recollida de dades van ser: una rúbrica d'autoavaluació inicial i final, emplenada per part dels i les alumnes; els diaris de camp reflexius; grup de reflexió

MÉS ENLLÀ DE LES COMPETÈNCIES: NOUS REPTES EN LA SOCIETAT DIGITAL

conjunta gravada; assaig reflexiu per cada assignatura; i rúbrica d'avaluació de l'escola.

A la Figura 2. Es mostra la rúbrica d'avaluació de l'escola.

Durant el transcurs del projecte els participants van confeccionar un diari de camp reflexiu i cada 15 dies van participar d'unes sessions de reflexió guiada i conjunta d'una hora de durada, conduïda per una professora experta en ApS. Aquestes sessions van ser gravades i transcrites per la seva anàlisi. Les estudiants van fer també un assaig reflexiu a cada assignatura. Finalment es va demanar una avaluació del centre escolar a partir d'unes rúbriques i posteriorment es va realitzar una reunió de valoració de tot el projecte.

PARTICIPANTS:

El número d'estudiants que van implicar-se a l'experiència era supeditat pels que l'escola podia assumir, és per això que finalment van participar: 2 estudiants de la Menció d'Educació Especial; 2 de la Menció d'Educació Física; i 5 estudiants de l'assignatura de Ciències Experimentals.

RESULTATS:

Els resultats que se'n genera de l'experiència es presenten a continuació amb el següent ordre: reflexions dels estudiants en quan a les sessions i als assajos realitzats, i la valoració de la rúbrica d'avaluació realitzada pel centre receptor del servei.

Dels primers resultats que se n'extreuen, es mostren en primer lloc, les temàtiques que es van sorgir i es van treballar a les sessions de reflexió quinzenals, com es pot veure a les transcripcions que es veuen a continuació.

El sentit de l'humor com a recurs per a la gestió de l'aula, i establir vincles de confiança entre docent i discent:

MÉS ENLLÀ DE LES COMPETÈNCIES: NOUS REPTES EN LA SOCIETAT DIGITAL

Professora: “¿El humor en qué sentido se usa?”

Estudiant: “Para motivar pero... yo creo que es el feedback que genera, hace un clima más cercano”

Estudiant: ¿Puede ser también motivación?, o sea hace algo más atractivo.

Professora: ¿qué más permite el humor?

Estudiant: Formar un vínculo, de seguridad, de confianza.

Processos necessaris per establir vincle amb els infants des de la mirada del mestre:

Professora:¿Para conocer bien al niño qué necesitas?

Estudiant: Observar.

Professora: ¿Observar?

Estudiant: Interactuar.

Professora: ¿Interactuar?

Escucharlo, que te pueda decir, es decir...

En aquestes sessions de reflexió es va tractar sobre la forma de donar el suport adient, i tot el que posa en joc el mestre a la pràctica educativa, com el seu propi autoconeixement, la seva actitud d'apertura, els seus valors i creences, como es pot observar en la següent transcripció:

Estudiant: Empatía es ponerse en la situación del otro para comprenderlo ¿no? O sea como ponerse en la piel del otro de manera que lo comprendes. Y estaría bastante ligado con el respeto, la aceptación, es decir, para poder respetar al máximo y aceptarlo también al máximo debes saber cómo, o sea, entenderlo hasta el nivel más máximo para...

MÉS ENLLÀ DE LES COMPETÈNCIES: NOUS REPTES EN LA SOCIETAT DIGITAL

A la Figura 3. es mostren els temes de les sessions de reflexions.

Respecte l'assaig reflexiu de cada assignatura, posem per exemple alguns extractes dels documents elaborats per les estudiants de la Menció d'Educació Especial, particularment destacables donat la seva tria d'especialització:

A la Figura 4. es mostren els temes dels assajos reflexius.

La relació de sabers teòrics amb pràctics, donen joc al creixement professional dels estudiants universitaris:

“en tot moment tenia la capacitat d'establir una relació amb la teoria tractada en aquests dos semestres”.(estudiant 1)

“Esta experiencia APS la puedo relacionar con todo lo aprendido en la mención de educación especial” (estudiant 2)

El rol dels docents i discents en l'acció educativa en una escola amb necessitats educatives especials:

“una vegada coneixent-lo proporcionar-li les ajudes que siguin necessàries, però sempre implicant-lo en el seu procés d'ensenyament i aprenentatge”. (estudiant 1)

Estratègies d'ensenyament-aprenentatge que es van desenvolupant a través de les seves accions de servei:

“aprenent molt millor amb activitats experimentals i visuals”(estudiant 1)

MÉS ENLLÀ DE LES COMPETÈNCIES: NOUS REPTES EN LA SOCIETAT DIGITAL

“por medio del trabajo cooperativo los niños pueden aprender y se sienten cómodos. No hay ningún tipo de segregación y se trabaja mucho por medio del humor y el afecto”. (estudiant 2)

Metacognició dels procés de reflexió que se segueix per treballar les temàtiques que van sorgint:

“Es crea un ambient en el qual un contacta amb si mateix en la seva profunditat. És per això que convé reflexionar tot el que es pugui”. (estudiant 1)

La estudiant destaca els següents temes relacionats amb la metodologia que desenvolupen els mestres de l'escola:

- “Com tracten l’humor amb els infants.
- Entenen l’error com a font d’aprenentatge
- Com treballen la metàfora de la bastida amb cadascun dels nens/es a l’aula
- El diàleg i la ironia que tracten diàriament
- L’afectivitat” (estudiant 1)

“creo que se dan con tal naturalidad que a veces ni las notamos, como por ejemplo el afecto o el humor, estas dos herramientas son claves para nuestra intervención, ya que permiten crear un vínculo con los niños en cuales generamos un ambiente de confianza” (estudiant 2).

Els professors del centre escolar van valorar les competències de les tres estudiants que van participar del projecte tot el semestre a través d’una rúbrica d’avaluació (Figura X).

MÉS ENLLÀ DE LES COMPETÈNCIES: NOUS REPTES EN LA SOCIETAT DIGITAL

En el cas de les estudiants de la menció d'Educació Especial, van ser valorades com "Bastant" o "Molt" en el seu grau d'assoliment de les competències. Pel que fa als comentaris afegits a la rúbrica, els i les mestres de l'escola van destacar: la capacitat d'observació de les estudiants; la voluntat d'aprendre i d'ajudar; i la capacitat de qüestionar-se el propi desenvolupament docent. També en relació al desenvolupament professional sobresurt entre els comentaris la consciència de la necessitat d'integració dels alumnes; la cerca d'estratègies; la capacitat de dirigir el grup d'alumnes a pesar de les importats diferències en un mateix grup; i, finalment, la responsabilitat demostrada.

CONCLUSIONS:

El projecte d'ApS va esdevenir una eina d'autoconeixement de les pròpies competències per part de les futures mestres, així com una font d'inspiració respecte de la pròpia vocació docent. Aquesta proposta possibilita als estudiants a prendre consciència real de l'atenció a la diversitat en la professió docent. Aquesta és actualment, responsabilitat, no dels educadors especialistes, sinó de tot l'equip educatiu, ja que "les aules son els espais per excel·lència on tots els alumnes deuen trobar una resposta educativa òptima a la seva manera de ser i aprendre"(Arnaiz, 2019).

La pràctica reflexiva (Shön, 1992) és cabdal en tot aquest procés, tot i rescatar contingut a les matèries es fa imprescindible dedicar-li temps i esforços a espais de reflexió. La reflexió és la que ens permet anar més enllà dels aprenentatges estipulats, dona llum a la realitat viscuda per esdevenir significativa.

Hem tingut la voluntat d'integrar l'ApS a les nostres assignatures, apostant per una formació interdisciplinària i el més aproximada a la realitat possible. Això ha implicat que aquestes computessin a l'avaluació de les assignatures mitjançant la coordinació de diferents àrees de coneixement. D'aquesta manera es dona un valor en els aprenentatges globals i holístics. L'estudiant veu que és una activitat imprescindible pel professor, li

MÉS ENLLÀ DE LES COMPETÈNCIES: NOUS REPTES EN LA SOCIETAT DIGITAL

dóna valor quantitatiu i qualitatiu. D'aquest projecte, tal com la literatura acadèmica de l'ApS assenyala (Deeley, 2016), tots surten guanyant: en van sortir beneficiats tant les estudiants, com el centre escolar i les assignatures. Es considera que, una vegada més, aquesta experiència ens permet observar còm el cercle virtuós de l'ApS projecta les habilitats de les futures mestres i aconsegueix donar resposta a les necessitats del centre escolar, relacionades amb la diversitat de l'alumnat, tot millorant les pròpies competències de les mateixes. Les estudiants que participen en l'experiència guanyen en presa de consciència i tenen en compte els coneixements de forma global i les habilitats pedagògiques per crear un entorn d'aprenentatge segur a tots els nivells, per a tota una classe o per a un grup, però també per a alumnes individuals, amb la possibilitat que els infants es puguin convertir-se en adults el més responsables i autònoms.

(Agraïments: Les autores agraeixen als professionals de l'Escola Fàsia).

MÉS ENLLÀ DE LES COMPETÈNCIES: NOUS REPTES EN LA SOCIETAT DIGITAL

5.1. FIGURA O IMATGE 1

<u>Materia formativa</u>	<u>Servei realitzat a l'escola Fàsia</u>
Menció d'educació especial (4rt curs)	Acompanyament als mestres a l'aula
Menció d'Educació Física (4rt curs)	Creació i aplicació d'activitats motrius
Ensenyament i aprenentatge de les ciències experimentals III (3r curs)	Potenciar i treballar la cura d'un hort urbà.

Figura 1. Relació entre les assignatures i serveis realitats. Font: elaboració pròpia.

5.2. FIGURA O IMATGE 2

Rúbrica d'avaluació de l'escola	No sé	Poc	Bastant	Molt
El treball en equip.				
L'esperit emprenedor				
L'auto-motivació i consciència d'un mateix				
La planificació i acció				
La presa de decisions				
El sentit ètic				
La responsabilitat social				
El pensament crític				

Figura 2. rúbrica d'avaluació. Font: elaboració pròpia.

MÉS ENLLÀ DE LES COMPETÈNCIES: NOUS REPTES EN LA SOCIETAT DIGITAL

5.3. FIGURA O IMATGE 3

Temàtiques treballades a les sessions reflexives conjuntes
- El sentit de l'humor- Processos necessaris per establir vincle- La incidència dels aprenentatges, valors i creences en l'acció educativa

Figura 3. Temes de les sessions de reflexions. Font: elaboració pròpia.

5.4. FIGURA O IMATGE 4

Temàtiques treballades assaig reflexiu
- Relació de sabers teòrics amb pràctics- Rols dels alumnes i dels mestres- Estratègies d'ensenyament aprenentatge- Metacognició sobre els processos de reflexió- Metodologia docent

Figura 4. Temes dels assajos reflexius. Font: elaboració pròpia.